

มะเร็งปากมดลูก

คือ เนื้อร้าย (มะเร็ง) ที่เกิดจากการเจริญเติบโตที่ผิดปกติของเซลล์บริเวณปากมดลูก โดยเซลล์ที่มีความผิดปกตินี้สามารถลุกลามไปอวัยวะข้างเคียงและสามารถแพร่กระจายไปที่อวัยวะอื่นซึ่งอยู่ไกลออกไปได้ มะเร็งปากมดลูกเป็นมะเร็งที่พบบ่อยและเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของผู้หญิงไทย

การรักษา มะเร็งปากมดลูก

ประกอบด้วย การผ่าตัด รังสีรักษา และเคมีบำบัด ทั้งนี้ การพิจารณาวิธีการรักษานั้นแพทย์จะพิจารณาตามระยะของโรคและความเหมาะสมของผู้ป่วยแต่ละราย

รังสีรักษา คือ การรักษาโรคโดยใช้รังสี เป็นวิธีการหลักในการรักษามะเร็งปากมดลูกโดย ประกอบด้วย การฉายรังสีและการใส่แร่

การใส่แร่ปริมาณรังสีสูง

เป็นการรักษาด้วยรังสีระยะใกล้ โดยให้ต้นกำเนิดรังสีอยู่ใกล้กับบริเวณเนื้องอก/ก้อนมะเร็งที่จะทำการรักษาทำให้เนื้องอก/ก้อนมะเร็งบริเวณที่อยู่ใกล้ต้นกำเนิดรังสีได้รับปริมาณรังสีสูงและบริเวณที่อยู่ถัดมาซึ่งเป็นเนื้อเยื่อปกติได้รับปริมาณรังสีน้อยเม็ดแร่ มีลักษณะเป็นแท่งกลมๆเล็ก ๆ ควบคุมการเคลื่อนที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และสามารถวางแผนการรักษาแบบ 3 มิติ ทำให้ได้รับการรักษาที่ถูกต้องแม่นยำ ใช้ระยะเวลาการรักษาไม่นาน ภายหลังจากการรักษาแต่ละครั้งเม็ดแร่จะถูกนำออกจากตัวผู้ป่วยและไม่มีรังสีตกค้างในตัวผู้ป่วยไม่ต้องนอนโรงพยาบาล เมื่อรักษาเสร็จสามารถกลับบ้านได้ ถ้าผู้ป่วยอยู่ระหว่างการฉายรังสี ให้หยุดการฉายรังสีในวันที่สอดใส่แร่ 1 วัน

การเตรียมตัวก่อนสอดใส่แร่มะเร็งอวัยวะสืบพันธุ์สตรี

1. สอนถ่ายอุจจาระด้วย ยาสวนทวารหนักเพื่อระบาย (ยูนิสัน -Unison Enema) คืนวันก่อนมาใส่แร่
2. 1 วันก่อนมาใส่แร่และเข้าก่อนมาใส่แร่ ควรรับประทานอาหารอ่อน ย่อยง่าย กากน้อย เช่น โจ๊ก ข้าวต้ม
3. วันใส่แร่ไม่ต้องงดน้ำและอาหาร (ยกเว้นแพทย์สั่งงด)
4. เตรียมผ้าอนามัย 1-2 ชั้นมาโรงพยาบาล
5. มาถึงโรงพยาบาลตามเวลานัดหรือก่อนเวลานัด 30 นาที
6. กรุณานำญาติมาด้วยทุกครั้ง เนื่องจากผู้ป่วยบางรายจำเป็นต้องได้รับยาคลายเครียด
7. เมื่อมาถึงโรงพยาบาลมะเร็ง ลพบุรี
  - 7.1 เสียบบัตรประชาชนหรือใบพัด ที่ตู้ใช้คีย์ของโรงพยาบาล (เปิด VN) ชั้น 1 อาคารผู้ป่วยนอก
  - 7.2 ตรวจสิทธิ์และชำระเงิน (ตามสิทธิการรักษา) บัตรทองตรวจสิทธิ์ทุกวัน ชั้น 1 อาคารผู้ป่วยนอก
  - 7.3 เจาะเลือด ชั้น 2 อาคารปฏิบัติการ ชั้น 2 หรือ ตึกเอ็กซ์เรย์ (กรณีแพทย์สั่งตรวจ)
  - 7.4 ยื่นใบนัด ห้องใส่แร่ปริมาณรังสีสูง ชั้น 1 อาคารบำบัดรักษา
  - 7.5 นั่งรอเจ้าหน้าที่เรียกเข้าห้องใส่แร่ หลังผลเลือดออกเรียบร้อยแล้ว ประมาณ 30-45 นาทีหลังเจาะเลือด

ขั้นตอนการใส่แร่ปริมาณรังสีสูงผู้ป่วยมะเร็งอวัยวะสืบพันธุ์สตรี

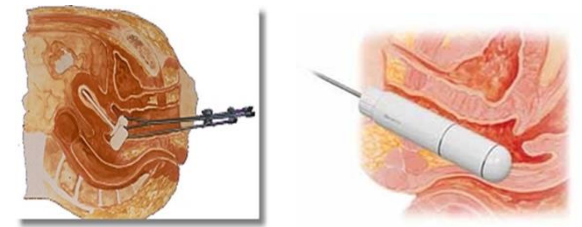
ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมตัว

- เจ้าหน้าที่ต้อนรับ แนะนำสถานที่ ผู้ป่วยเปลี่ยนเสื้อผ้าที่จัดเตรียมไว้ให้ที่ห้องน้ำ ชั้น 1 อาคารบำบัดรักษา
- พยาบาลประเมินอาการผู้ป่วย โรคประจำตัว ประวัติการรักษา ประวัติแพ้ยาต่างๆ พร้อมแนะนำการปฏิบัติตัว

- ผู้ป่วยที่ได้รับประทานยาแก้ปวดและยาคลายเครียด ซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยมีอาการง่วงนอนทั้งวัน ดังนั้น ญาติควรเฝ้าระวังผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด เพราะอาจเกิดการพลัดตกหกล้มได้หลังใส่แร่เสร็จ

ขั้นตอนที่ 2 การใส่เครื่องมือนำแร่

- เจ้าหน้าที่พาผู้ป่วยเข้าห้องใส่เครื่องมือ โดยนอนท่าตรวจภายใน
- พยาบาลจะใส่สายสวนปัสสาวะคาไว้และฉีดยาเกลือเข้าไปในลูกโป่งของสายสวนปัสสาวะประมาณ 50-100 ซีซี เพื่อดูตำแหน่งของกระเพาะปัสสาวะ
- แพทย์จะทำการตรวจภายในเพื่อดูขนาดของช่องคลอด ขยายปากมดลูก วัดความลึกของโพรงมดลูก จากนั้นสอดใส่เครื่องมือเข้าไปในโพรงมดลูก และปากมดลูกทั้งสองข้าง ใส่ผ้าก๊อชเข้าไปในช่องคลอดจนแน่น เพื่อป้องกันไม่ให้กระเพาะปัสสาวะและทวารหนักถูกรังสีมากเกินไป , ช่วยให้เลือดหยุดในกรณีที่มีเลือดออก และป้องกันไม่ให้เครื่องมือสอดใส่แร่เคลื่อนไปจากตำแหน่งที่ต้องการ
- ขณะทำการใส่เครื่องมือ ผู้ป่วยอาจรู้สึกเจ็บ ซึ่งสามารถบรรเทาอาการเจ็บด้วยการหายใจเข้าทางจมูกลึกๆ แล้วค่อยๆ ผ่อนลมหายใจออกทางปากอย่างช้าๆ ไม่ควรยกขาเกร็งก้นหรือขยับก้นหนี เพราะจะทำให้แพทย์จัดเครื่องมือลำบากและเกิดอาการเจ็บมากขึ้น

- หลังใส่เครื่องมือนำแร่แล้ว ให้นอนราบ ห้ามลุกนั่งหรือพลิกตะแคงตัว เพราะอาจทำให้เครื่องมือนำแร่เลื่อนหลุดได้

ขั้นตอนที่ 3 เอกซเรย์ตรวจสอบตำแหน่ง

- เจ้าหน้าที่เคลื่อนย้ายผู้ป่วยเข้าห้องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ (CT หรือ MRI) เพื่อตรวจสอบตำแหน่งเครื่องมือที่ใส่ ใช้เวลาการเอกซเรย์ประมาณ 15-20 นาที ผู้ป่วยจะต้องนอนนิ่ง ๆ เพื่อป้องกันเครื่องมือเคลื่อนจากตำแหน่งการรักษา

ขั้นตอนที่ 4 การคำนวณแผนการรักษา

- เจ้าหน้าที่เคลื่อนย้ายผู้ป่วยเข้าสู่ห้องพัก พยาบาลประเมินอาการผู้ป่วย แพทย์และนักฟิสิกส์ทางการแพทย์คำนวณปริมาณรังสีและระยะเวลาในการใส่แร่ ผู้ป่วยควรกลืนปัสสาวะและนอนนิ่ง ๆ เพื่อป้องกันเครื่องมือเคลื่อนจากตำแหน่ง

ขั้นตอนที่ 5 การรักษาด้วยการไหลแร่

- เจ้าหน้าที่เคลื่อนย้ายผู้ป่วยเข้าห้องไหลแร่
- ขณะรับการรักษาผู้ป่วยจะรู้สึกเจ็บ แต่ผู้ป่วยควรกลืนปัสสาวะและนอนนิ่ง ๆ ภายในห้องแร่จนกว่าจะครบเวลารักษา เพื่อป้องกันเครื่องมือเคลื่อนจากตำแหน่ง ใช้เวลาในการรักษาประมาณ 10 -40 นาที โดยมีนักรังสีการแพทย์หรือพยาบาลเฝ้าสังเกตอาการผู้ป่วยทางโทรทัศน์วงจรปิดด้านนอกตลอดเวลา กระบวนการไหลแร่จะถูกควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีประสิทธิภาพ ความคงคลาดเคลื่อนของการไหลแร่จะไม่เกิน 1 มิลลิเมตร จากแผนการรักษาที่วางไว้

- เมื่อครบตามแผนการรักษาทางรังสีรักษา นักรังสีการแพทย์จะนำแร่ออกจากตัวผู้ป่วย

ขั้นตอนที่ 6 การนำเครื่องมือออกและกลับบ้าน

- เจ้าหน้าที่เคลื่อนย้ายผู้ป่วยออกจากห้องไหลแร่กลับบ้านห้องใส่แร่ เพื่อนำเครื่องมือที่แพทย์ใส่ในโพรงมดลูก และช่องคลอด ผ่ากอส สายสวนปัสสาวะออกจากตัวผู้ป่วย

- พยาบาลประเมินอาการและสัญญาณชีพ ภายหลังจากเครื่องมือนำแร่ออก

- ผู้ป่วยเข้าห้องน้ำและปัสสาวะด้วยตนเองหลังนำสายสวนปัสสาวะออก และ เปลี่ยนเสื้อผ้า

- ญาติหรือผู้ป่วยชำระค่าใส่แร่ตามสิทธิการรักษา ราคาประมาณ 17,850 บาท ที่เคาน์เตอร์การเงิน

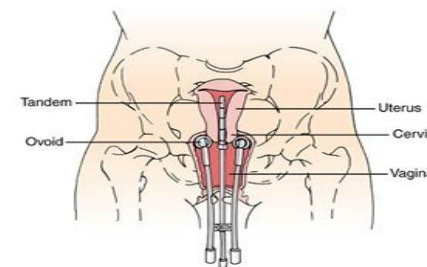
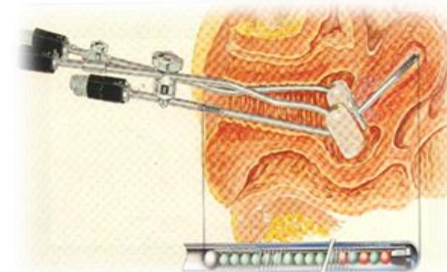
- กลับมาที่ห้องใส่แร่ ผู้ป่วยจะได้รับใบนัดเพื่อพบแพทย์ตรวจครั้งต่อไปและคำแนะนำจากพยาบาล

การปฏิบัติตัวและดูแลตนเองหลังใส่แร่ปริมาณรังสีสูง

1. หลังถอดเครื่องมือออกแล้วอาจมีเลือดออกได้บ้าง ควรใส่ผ้าอนามัยไว้ก่อน และควรนั่งพักจนกว่าจะหายอาการมีนังจากฤทธิ์ยาที่ได้รับ
2. รับประทานอาหารที่สุก สะอาด มีคุณค่าครบทั้ง 5 หมู่ ควรดื่มน้ำสะอาด รสจืด หรืออาหารที่ทำให้ท้องเสีย
3. ดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ 8-10 แก้ว (2,000 ซีซี)
4. รักษาความสะอาดของร่างกาย ทำความสะอาดบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ด้วยสบู่อ่อนๆ และน้ำสะอาด ใช้ผ้านุ่ม ๆ ซับให้แห้ง งอขาขึ้นหรือแช่ในแม่น้ำ ลำคลอง และน้ำขังต่างๆ เพื่อป้องกันการติดเชื้อ ถ้ามีเลือดหรือน้ำออกทางช่องคลอด ควรทำความสะอาดและเปลี่ยนผ้าอนามัยทุก 3 - 4 ชั่วโมง
5. งดมีเพศสัมพันธ์ระหว่างการรักษา เพื่อป้องกันการอักเสบของปากมดลูกและอวัยวะสืบพันธุ์
6. บริหารข้อสะโพกทุกวัน เพื่อป้องกันข้อสะโพกยึดติด
7. สังเกตอาการผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นหลังสอดใส่แร่ เช่น มีเลือดออกมากผิดปกติ หรือ ปวดท้องมาก เป็นต้น ให้รีบพบแพทย์โรงพยาบาลใกล้บ้าน เพื่อรับการรักษาเบื้องต้น
8. มารับการสอดใส่แร่ครบตามแผนการรักษา ถ้ามีปัญหาควรแจ้งเจ้าหน้าที่ตามเบอร์โทรที่แจ้งไว้ให้เพื่อเลื่อนนัดสอดใส่แร่หรือปรึกษาแพทย์ ไม่ควรหยุดไปเองเพราะจะไม่เป็นผลต่อการรักษา

ข้อมูลอ้างอิง - ฝ่ายรังสีวิทยา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ www.chulacancer.net

คู่มือการเตรียมและปฏิบัติตัว สำหรับผู้ป่วยใส่แร่ปริมาณรังสีสูง

งานบริการพยาบาลผู้ป่วยนอกรังสีรักษา

โรงพยาบาลมะเร็ง ลพบุรี

เบอร์โทรฯติดต่อ พยาบาลใส่แร่

036-422515 ต่อ 169 และ 061-3978554